

ÜHISKONNAÕPETUS

1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatiapõhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
- 6) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

2. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises ja kolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler.

Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasaráákimine, e-teenuste tarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, eteenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

3. Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.
2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.

3. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

4. Hindamine

II kooliaste

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse ühendamine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

III kooliaste

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad probleemküsimuste avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse ühendamine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info rühmitamine. Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, teostamise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Ühiskonnaõpetus 6. klass, 1 tund nädalas, kokku 35 tundi

Kohustuslik teema/maht (*soovituslikud teemad)	Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta) Õpipädevused (õpioskused)	Lõiming: üldpädevused (ka valdkonnapädevus) läbivad teemad. õppeained
<p>1.1. Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Kultuur rahvusliku identiteedi kandjana *Rahvuslikud ja usulised kultuuritraditsioonid Mõne Eestis elava vähemusrahvuse kultuur. Kohalik kirikukogudus</p>	<p>1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodukoha rahvas ja kodukoha rahvused. 2. Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluoluja kultuuritraditsioone. 3. Nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.</p>	<p>Õppeained 1. Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“ 2. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all kodu ning koduümbrus 3. Ajalugu: kogukonna identiteedi teke 4. Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju 5. Matemaatika: statistilise materjali kasutamine Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Väärtused ja kõlblus</p>

		4. Ettevõtlikkus
1.2. Sooline võrdõiguslikkus *Sooline võrdõiguslikkus klassis. Soolised stereotüübid	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid sallivus ja võrdõiguslikkus 2. Toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta. 3. Suhtub sallivalt erinevustesse.	Õppeained 1. Inimeseõpetus: sugudevahelised erinevused, soorollid 2. Ajalugu: soorollide kujunemine ja muutumine 3. Eesti keel, kirjandus: soorollide kujutamine ilukirjanduses Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Väärtused ja kõlblus
1.3. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere *Ühistegevus ja traditsioonid peres, suguvõsas, koolis, kodukohas	Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.	Õppeained 1. Inimeseõpetus: kogukonnasisesed suhted 2. Ajalugu: kogukondade kujunemine ja roll 3. Eesti keel, kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduslikes teostes 4. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus

		<p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Väärtused ja kõlblus
<p>1.4. Euroopa riigid ,Eesti naaberriigid *Euroopa Liidu liikmesriigid</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet riik. 2. Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 3. Teab, mis on isikutunnistus ja vajalikud reisidokumendid (pass, isikutunnistus). 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ajalugu: Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine 2. Võõrkeeled: teema „Riigid ja nende kultuur“ <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>2.1. Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühendustetegevus</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodakondsus, kodanikualgatus vabatahtlik tegevus 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Matemaatika: statistilised materjalid 2. Inimeseõpetus: suhted teistega 3. Eesti keel

<p>* Tutvub valikuliselt ühe ühenduse tegevusega.</p>	<p>2. Nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.</p>	<p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>2.2. Noorte- organisatsioonid Külalisesineja: noorteorganisatsioonide tutvustus *Tutvub valikuliselt ühe noorteorganisatsiooni eesmärkide ja tegevusega.</p>	<p>Nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone, kirjeldab nende tegevust ning osaleb neis võimaluse korral.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Ettevõtlikkus
<p>2.3. Eakohased kodanikualgatuse võimalused</p>	<p>Teab kodukoha kodanikualgatusi ning osaleb neis võimaluse korral.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti keel: kodanikuühiskond ja rahvussuhted 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: suhted teistega <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.

		<p>2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.</p> <p>3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt.</p> <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
<p>2.4. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni-võimalused</p> <p>*Ühistegevusest tulenev kasu indiviidile ja kogukonnale</p>	<p>Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 2. Inimeseõpetus: suhted teistega 3. Ajalugu: eluolu erinevates tsivilisatsioonides 4. Muusika: kollektiivis koos musitseerimine <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. 4. Oskab kasutada digitaalseid vahendeid <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>1.1. Rahva osalemine ühiskonna valitsemises</p>	<p>1. Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, valimised.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ajalugu: demokraatia kujunemine 2. Matemaatika: statistiline materjal 3. Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“

<p>*Teised osalusvormid: rahvahääletus, suhtlemine poliitikute ja ametnikega</p>	<p>2. Iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud).</p>	<p>4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>
<p>1.2. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus</p>	<p>1. Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik. 2. Nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid.</p>	<p>Õppeained 1. Ajalugu: erinevad riigi institutsioonid ajaloo vältel Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>
<p>1.3. Kohalikomavalitsus *Kodukoha probleemid, analüüs, ettepanekud</p>	<p>Teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob näiteid oma valla/linnaomavalitsuse kohta.</p>	<p>Õppeained 1. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p>

		<p>2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.</p> <p>3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt.</p> <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>1.4. Seaduse üliluslikkus, seaduskui regulatsioon</p> <p>*Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus(PGS) õpilase, õpetaja, lapsevanema õigustest ning kohustustest</p>	<p>1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet seadus.</p> <p>2. Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: seaduskuulekus 2. Ajalugu: seaduste teke ja roll 3. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Väärtused ja kõlblus
<p>1.5. Peamised inimõigused (õiguselada, õigus vabadusele ja inimväärikusele</p> <p>*Inimõiguste universaalsus. Lapse õigused.</p>	<p>1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet inimõigus.</p> <p>2. Nimetab ja austab inimõigusi.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: tervisekasvatust 2. Ajalugu: inimese õiguslik seisund ja kaitse 3. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <p>Pädevused</p>

<p>Inimõiguste ülddeklaratsioon (dokumenti ei õpita))</p>		<ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng. 3. Väärtused ja kõlblus
<p>2.1. Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses *Mõne tegevuse praktiline korraldamine koolis</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis. 2. Märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks. 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>2.2. Kooli sisekord (kodukord)</p>	<p>Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. inimeseõpetus: suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p>

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Väärtused ja kõlblus 4. Ettevõtlikkus
<p>2.3. Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb ÜRO lapseõiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väarikas. 2. Oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel. 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all õnnetusjuhtumite ennetamine, abi kutsumine 2. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
<p>1.1. Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab oma aega planeerida 2. Teab, mis on eelarve ja teab kuidas rahaga seoses õigeid otsuseid teha 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine 2. Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender 3. Eesti keel: väärtused ja kõlblus

<p>*Pangateenused(SMS-laenud)</p>		<p>4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Tehnoloogiaõpe: töömaailm Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>
<p>1.2. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Töökultuur ja tööetika *Innovatsioon ettevõtluses, ettevõtete sulgemine. Kutsevalik. Hariduse osa karjääri kujundamisel</p>	<p>1. Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed. 2. Selgitab, miks on ühiskonna toimimiseks vaja erinevaid elukutseid. 3. Väärtustab enda ja teiste tööd.</p>	<p>Õppeained 1. Inimeseõpetus: tervisenõuded 2. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all pereliikmete ametid, teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all ametid 5. Ajalugu: tööjaotus ühiskonnas 6. Kunstiõpetus: 7. Tööõpetus: töökultuur, tööohutus Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Ettevõtlikkus</p>

		<p>2. Teabekeskond</p> <p>3. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>
<p>1.3. Teadlik, säästev tarbimine</p> <p>*Kaupade ja pakendite korduskasutus</p>	<p>1. Oskab lugeda toote infot ja teab, kuhu kaebustega pöörduda.</p> <p>2. Tunneb tarbija õigusi.</p>	<p>Õppeained</p> <p>1. Inimeseõpetus: teema „Keskkond ja tervis“ all keskkonna turvalisus</p> <p>2. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana</p> <p>3. Eesti keel: teema „Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“</p> <p>4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>5. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“</p> <p>6. Kunst: teema avamine omaloomingus</p> <p>7. Tööõpetus: tootmise mõju keskkonnale</p> <p>Pädevused</p> <p>1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.</p> <p>3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Teabekeskond</p> <p>2. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p> <p>3. Tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus</p> <p>5. Ettevõtlikkus</p>
<p>1.1. Raamatukogu, Internet</p> <p>*E-raamatukogu</p>	<p>1. Tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi</p>	<p>Õppeained</p> <p>1. Inimeseõpetus: teema „Keskkond ja tervis“ all keskkonna turvalisus</p> <p>2. Eesti keel: teema „Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“</p>

	<p>2. Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks.</p>	<p>4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teemad infootsing ja internet 6. Kunst: sotsiaalmeedia pildis 7. Arvutiõpetus: infootsing internetis, turvalisus</p> <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> Teabekeskond Keskond ja jätkusuutlik areng Tehnoloogia ja innovatsioon Väärtused ja kõlblus
<p>1.1. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon</p> <p>*Uudiste portaalid</p>	<p>Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> Inimeseõpetus: teema „Keskond ja tervis“ all keskkonna turvalisus, info leidmine ja kasutamine oma tervise huvides Arvutiõpetus: infootsing Eesti keel: teema „Meedia“ Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Võõrkeeled: teema „Meedia“ <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.

		<p>2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.</p> <p>3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt.</p> <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus
<p>1.3. Autoriõigustekaitse Oma kooli leht, kooli kodulehekülg, võrgukogukonnad</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingle; tunneb autorina vastutust oma teose eest. 2. Teadvustab intellektuaalse omandi kaitsega seotud probleeme Internetis. 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: teema „Meedia ja inimene“ 2. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana 3. Eesti keel: teema „Meedia“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teema „Ajakirjandus“ 6. Arvutiõpetus: plagiaat ja autoriõigused <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus

<p>1.4. Teadlik infotarbimine ja edastamine</p> <p>*Turundus- kommunikatsioon ja reklaam</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab eristada fakti ja arvamust. 2. Saab aru, et reklaamiga taotletakse müügiedu. 3. Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat. 4. Oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot. 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: teema „Teadlik tarbimine“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Arvutiõpetus: teabe otsing ja töötlus <p>Pädevused</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi. 2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus
--	--	---

Ühiskonnaõpetus 8. – 9. klassile (35 + 35 tundi)

Kohustuslik teema/maht (70)	Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta) Õpipädevused (õpioskused)	Lõiming: üldpädevused (ka valdkonnapädevus) läbivad teemad. õppeained
<p>1. Meedia ja teave</p> <p>1. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>2. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.</p> <p>3. Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaamivahekord, tulud ja kulud meedias).</p> <p>4. Autoriõigused ja –vastutus, teoste kasutamine, viitamine. Üles- ja allalaadimine Plagieerimine.</p> <p>5. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalikarvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, reklaam ja plagiaat;</p> <p>2) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;</p> <p>2) märkab probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, et leida probleemidele lahendus;</p> <p>3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;</p> <p>4) tunneb ja austab autoriõigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p>	<p>Õppeained</p> <p>1. Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine, suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>2. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus</p> <p>3. Arvutiõpetus – infootsing, interneti kasutamine</p> <p>4. Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled</p> <p>5. Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused</p> <p>6. Kunstiõpetus: autoriõigused, sümbolid</p> <p>7. Võõrkeeled: teema „Vabaaeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam</p> <p>Läbivad teemad „Teabekeskond“</p>

<p>2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. 2. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. 3. Sotsiaalne tõrjutus. 4. Sotsiaalne õiglus võrdõiguslikkus. Solidaarsus. 5. Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle probleemid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 4) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega. 	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: erinevad sotsiaalsed rühmad 2. Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste eluja majandustegevus erineva pinnamoega aladel 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: kultuuriline mitmekesisus <p>Läbivad teemad</p> <p>.Kultuuriline identiteet</p>
<p>3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur –avalik sektor, erasektor, kolmas sektor</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus; 2) mõistab kodanikuühiskonna ja 	<p>Õppeained</p> <p>Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng, rahvuslik ärkamisaeg</p> <p>Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine</p>

<p>1. Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).</p> <p>2. Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</p> <p>3. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</p>	<p>vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke;</p> <p>iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;</p> <p>3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;</p> <p>4) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;</p> <p>5) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu,</p>	<p>Geograafia: rahvusvaheline ja Eesti majandus</p> <p>Geograafia: rahvastik</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: altruism</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>.Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid.</p>
<p><u>4.</u> Ühiskonnaliikmete õigused</p> <p>1. Inimõigused meie igapäevaelus, riigija üksikisiku roll nende tagamisel</p> <p>2. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;</p> <p>2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald,</p>	<p>Õppeained Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus, orjakaubandus</p>

<p>kultuurilised õigused.</p> <p>3. Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</p> <p>4. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine Ine. UNICEFi tegevus.</p>	<p>kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;</p> <p>3) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.</p>	<p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Läbivad teemad Väärtused ja kõlblus: üldtunnustatud väärtuste ja kõlbluspõhimõtete tundmaõppimine</p> <p>Elukestev õpe: omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses.</p>
<p>1. Demokraatia</p> <p>1. Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</p> <p>2. Demokraatliku valitsemisepõhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</p> <p>3. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</p> <p>2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäihe võrdsust</p>	<p>Õppeained</p> <p>Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus, ühiskonnateooriate areng ja rakendumine õigusriigi kujunemine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Matemaatika: statistiliste materjalide kasutamine</p> <p>Inimeseõpetus: turvalisus Läbivad teemad</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust</p>

	<p>seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu; 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid</p>	<p>Väärtused ja kõlblus: võrdleb erinevaid seisukohti, suhtub lugupidavalt erinevatesse arusaamadesse</p>
<p>2. Eesti valitsemiskord</p> <p>1. Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.</p> <p>2. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Korrakohase kohtupidamise reeglid. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.</p> <p>3. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis, Eesti parlamendierakonnad</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</p> <p>2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>3) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;</p>	<p>Õppeained</p> <p>Inimeseõpetus: riskikäitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Ajalugu: kodaniku mõiste ajaloo kaudu, erakondade kujunemine ja roll, valimisõiguse laienemine, rahvusvaheliste organisatsioonide teke</p> <p>Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p> <p>Matemaatika: statistiline analüüs</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid ja üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel</p>

<p>4. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</p> <p>5. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused- ja kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ja kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused.</p> <p>6. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides</p>	<p>4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <p>5) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>6) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi;</p> <p>7) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendi erakondi.</p>	<p>Kultuuriline identiteet: positiivsete hoiakute kujundamine erinevate kultuuride ja inimeste suhtes</p> <p>Elukestev õpe: (omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine praktilises tegevuses)</p>
<p>1. Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.</p> <p>2. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaaühendus, mittetulundusühing, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <p>2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaaühenduste toimimise</p>	<p>Õppeained</p> <p>Ajalugu: nt fosforiidikampaania</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus Turvalisus ja grupikuuluvus</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ettevõtlikkus</p>

<p>Osalusvõimalused noortele. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. 3. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes</p>	<p>põhimõtteid ja eesmärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel</p>	<p>Kodanikualgatus: väärtustab demokraatlikku elukorraldust, tunneb demokraatliku valitsemise põhimõtteid, osalemis- ja mõjutamisvõimalusi kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel Tervis ja ohutus: osalemine turvalisust suurendavates tegevustes</p>
<p>1. Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. 2. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</p>	<p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüved, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p>	<p>Õppeained Ajalugu: majanduse areng 20. sajandil rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid Matemaatika: statistilise materjali kasutamine ja analüüs Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopaja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine Tööõpetus: ametid Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“</p>

<p>3. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele.</p> <p>4. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>	<p>3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;</p> <p>4) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;</p> <p>5) tajub ja teadvustab infokeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida oma eesmärkide ja autoriõiguse järgi.</p>	<p>all edasiõppimine ja kutsevalikning töökohad</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Elukestev õpe ja karjääri planeerimine</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: säästev suhtumine, väärtustab jätkusuutlikkust</p> <p>Ettevõtlikkus</p>
--	--	--

Õpitulemused III kooliastmes ühiskonnaõpetuses

Õpitulemused	Vähendatud tase	Miinimumtase	Hea tase
I Teema: Ühiskond ja sotsiaalsed suhted			
Orienteerud infokeskkonnas,	Orienteerud infokeskkonnas.	Orienteerud infokeskkonnas,	Orienteerud infokeskkonnas,

<p>suudad infot kriitiliselt hinnata ja kasutada. Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus , autorivastutus, reklaam ja plagiaat. Mõistad ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutad lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks. Tunned ja austad autori õigusi ning vastutust; viitad ja tsiteerid nõuetekohaselt.</p>	<p>tead mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus , autorivastutus, reklaam ja plagiaat. Mõistad ajakirjanduses käsitletavaid probleeme. Tunned ja austad autori õigusi ning vastutust.</p>	<p>suudad infot kriitiliselt hinnata ja kasutada. Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus , autorivastutus, reklaam ja plagiaat. Mõistad ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutad lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks. Tunned ja austad autori õigusi ning vastutust; viitad ja tsiteerid nõuetekohaselt.</p>	<p>suudad infot leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada. Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus , autorivastutus, reklaam, plagiaat. Analüüsid ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutad lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks ja nende üle arutlemiseks. Tead, miks tuleb tunda ja austada autori õigusi ning vastutust; viitad ja tsiteerid nõuetekohaselt.</p>
<p>Tead ja oskad kontekstis kasutada mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus ,identiteet, mitmekultuurilisus. Märkad erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistad nende põhjusi.</p>	<p>Tead mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus. Märkad erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel. Tunnetad sotsiaalset õiglust ja sidusust, tead, mis on sooline</p>	<p>Tead ja oskad kontekstis kasutada mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus Märkad erinevusi, sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistad nende põhjusi.</p>	<p>Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine ,sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus. Märkad erinevusi sotsiaalsete rühmade</p>

<p>Väärtustad sotsiaalset õiglust ja sidusust, väärtustad soolist võrdõiguslikkust, mõistad kultuuride, erinevusi ja oskad suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>võrdõiguslikkus, mõistad kultuuride erinevusi.</p>	<p>Väärtustad sotsiaalset õiglust ja sidusust, väärtustad soolist võrdõiguslikkust, mõistad kultuuride, erinevusi ja oskad suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>vahel ja mõistad ning analüüsid nende põhjusi. Väärtustad sotsiaalset õiglust ja sidusust, mõistab nende olemust ja vajalikkust väärtustab soolist võrdõiguslikkust, mõistad selle olemust ja vajalikkust analüüsid kultuuride erinevusi ja oskad suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>
<p>Tead ja oskad kontekstis kasutada mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus. Selgitad ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas tead sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	<p>Tead mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus. Selgitad ühiskonna sektorite spetsiifikat. Tead, mis on sotsiaalne ettevõtlus ja vabatahtlik töö.</p>	<p>Tead ja oskad kontekstis kasutada Mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus. Selgitad ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	<p>Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus. Analüüsid ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas. Tead ja kasutad sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>
<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused. Tunned inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkad nende rikkumist (sh vägivald,</p>	<p>Tead mõisteid: inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused. Tunned inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkad nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm)</p>	<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused. Tunned inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkad nende rikkumist (sh vägivald,</p>	<p>Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused. Tunned inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkad nende rikkumist</p>

<p>kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunned õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. Tunned riske, oskad vältida ohtusid ja tead, kust otsida abi.</p>	<p>Tunned riske.</p>	<p>kuritarvitamine, inimkaubandus jm); Tunned õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. Tunned riske, oskad vältida ohtusid ja tead, kust otsida abi.</p>	<p>(s.h. vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); Analüüsid õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. Analüüsid riske, oskad vältida ohtusid ja tead, kust otsida abi.</p>
II teema. Riik ja valitsemine			
<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus. Selgitad demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises. Väärtustad demokraatlikke vabadusi ja tunned demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees);</p>	<p>Tead mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus. Tead demokraatia Põhimõtteid. Väärtustad demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitud demokraatia põhimõtete järgi oskad vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitad demokraatliku,</p>	<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus. Selgitad demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises. Väärtustad demokraatlikke vabadusi ja tunned demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt. pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees)</p>	<p>Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus. Analüüsid demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises. Analüüsid demokraatlikke vabadusi ja tunned demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitud demokraatia põhimõtete järgi oskad vahet teha demokraatial ja autokraatial, võrdled ja selgitad demokraatliku,</p>

<p>käitud demokraatia põhimõtete järgi. Oskad vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunned ja selgitad demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annad neile hinnangu.</p>	<p>autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annad neile hinnangu.</p>	<p>käitud demokraatia põhimõtete järgi oskad vahet teha demokraatial ja autokraatial, võrdled ja selgitad demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni, annad neile hinnangu, analüüsid nende tekke põhjuseid.</p>	<p>autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni, annad neile hinnangu, analüüsid nende tekke põhjuseid.</p>
<p>Selgitad õigusriigi toimimise põhimõtteid teab ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.</p> <p>Tunned ja oskad kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustada Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart).</p>	<p>Tead õigusriigi toimimise põhimõtteid. Tead mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.</p> <p>Tunned Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustada Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart)</p>	<p>Selgitad õigusriigi toimimise põhimõtteid tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlikvõim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.</p> <p>Tunned ja oskad kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustada Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart)</p>	<p>Analüüsid õigusriigi toimimise põhimõtteid. Arutled, analüüsid ja kasutad kontekstis mõisteid: põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.</p> <p>Tunned ja oskad kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustada ja analüüsida Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart).</p>

<p>Mõistad seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning tead, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskad leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT). Suhtled riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades tunned kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustad Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust selgitad valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundad oma põhjendatud seisukoha valijana.</p>	<p>Tead seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning tead, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Suhtled riigi- ja omavalitsusasutustega. Tunned kodanikuõigusi ja -kohustusi. Tead valimiste üldiseid põhimõtteid.</p>	<p>Mõistad seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning tead, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskad leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT). Suhtled riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades tunned kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust selgitad valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundad oma põhjendatud seisukoha valijana.</p>	<p>Analüüsid seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning tead, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskad leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT) Suhtled riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale leides ja kasutades analüüsid kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustad Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust analüüsid valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundad oma põhjendatud seisukoha valijana.</p>
<p>Tead peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetad Eesti parlamendierakondi; tead Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	<p>Tead peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetad Eesti parlamendierakondi.</p>	<p>Tead peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetad Eesti parlamendierakondi; tead Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	<p>Tead peamisi rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevuse põhimõtteid, mille liige Eesti on; nimetad Eesti parlamendierakondi; analüüsid Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>

III. Teema: Kodanikuühiskond			
<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus.</p> <p>Mõistad kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke; iseloomustad kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel oskad kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsid probleeme ning pakud lahendusi algatad ja toetad koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel</p>	<p>Tead mõisteid: <i>kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus</i></p> <p>Tead kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke.</p> <p>Oskad kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas.</p> <p>Toetad koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>	<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus.</p> <p>Mõistad kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke; iseloomustad kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel, oskad kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsid probleeme ning pakud lahendusi.</p> <p>Algatad ja toetad koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>	<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus.</p> <p>Mõistad kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke; iseloomustad kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel oskad kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsid probleeme ning pakud lahendusi.</p> <p>Algatad, toetad ja analüüsid koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.</p>
IV Teema: Majandus			
<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud,</p>	<p>Tead mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud,</p>	<p>Tead ja oskad kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud,</p>	<p>Arutled ja analüüsid ja kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud,</p>

<p>ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.</p> <p>Tunned erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; tead, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötü analüüsid ja hindad oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel tunded eelarve koostamise põhimõtteid. Oskad arvutada netopalka tunded oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbid säästlikult iseloomustad tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigirolli majanduses. Selgitad maksustamise eesmäärke, tead Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>	<p>ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.</p> <p>Tunned erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul. Hindad oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel. Tunned eelarve koostamise põhimõtteid. Tunned oma õigusi ja vastutust tarbijana. Iseloomustad tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. Selgitad maksustamise eesmäärke.</p>	<p>ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.</p> <p>Tunned erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; tead, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötü analüüsid ja hindad oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel tunded eelarve koostamise põhimõtteid. Oskad arvutada netopalka tunded oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbid säästlikult iseloomustad tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. Selgitad maksustamise eesmäärke, tead Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>	<p>ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.</p> <p>Analüüsid erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul. Tead, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötü. Analüüsid, hindad ja kasutad oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel. Analüüsid eelarve koostamise põhimõtteid. Oskad arvutada netopalka. Analüüsid oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbid säästlikult. Analüüsid tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. Selgitad maksustamise eesmäärke, tead Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.</p>
---	--	--	---